

Een beter mens worden in de gevangenis... kan dat?

Word je een beter mens in de gevangenis? Als je denkt aan de grootschalige gevangenissen uit de 19de eeuw, is je spontane, intuïtieve reactie wellicht: 'Nee'. Je wordt geïsoleerd uit je normale context, je gezin, je werk, je vriendenkring ... en je wordt veroordeeld tot eenzame opsluiting. Beter word je er niet van. Misschien moeten we het nieuwe model van 'detentiehuisen' het voordeel van de twijfel geven: een kleine groep gedetineerden leeft samen met anderen, zorgt voor elkaar en wordt begeleid naar een herintegratie in de samenleving.

AUTEUR FREDERIK JANSSENS

Frederik heeft 20 jaar gewerkt als sociaal-cultureel werker in grote gevangenissen voor *De Rode Antraciet*, een vzw die ijvert voor maximale interactie tussen gevangenen en de buitenwereld.

De waarde van 'begrenzings'

Gedetineerden begeleiden naar een verantwoordelijk bestaan na detentie kan niet zonder grenzen te stellen. Ik weet dat sommigen de vrijheid prijzen als hoogste goed, maar als je graag snel een middenweg neemt naar grote rijkdom door cocaïne te dealen, of in te breken en te gaan stelen of als je via phishing mensen berooft ... dan overschrijd je grenzen en beland je wellicht achter tralies. Plots in een cel belanden zonder dat er een klink is aan de deur, het is schrikken. Maar ex-gedetineerden getuigen dat de

detentietijd een wake up-call kan zijn. Niet iedereen is verbitterd als zijn of haar tijd erop zit, sommigen hebben hun les geleerd. De grens van de gevangensmuur of de tralies is een duidelijke grens buiten je. Er zijn ook innerlijke grenzen, die verlegd kunnen worden. Al heeft niet iedereen dezelfde kansen: als je gezond en intelligent bent en in geestelijk opzicht gerijpt, heb je meer kansen dan wanneer je ziek of beperkt bent, arm of slachtoffer van huiselijk geweld. Wat mij trof toen ik voor het eerst in de gevangenis kwam: hoeveel relatief jonge mensen er zaten, afkomstig uit contexten van kansarmoede.

Veiligheid

Hoe creëer je de omstandigheden om gedetineerden de kans te geven om nieuwe keuzes te maken? Veiligheid is belangrijk, maar niet vanzelfsprekend. Gedetineerden hebben niet voor

elkaar gekozen, ze zitten in hetzelfde schuitje. In de Antwerpse gevangenis tref je meer dan vijftig nationaliteiten aan. Ook veel verschillen wat kleur betreft: witte, bruine, zwarte mensen. Er zijn racistische incidenten. Met plezier moet ik denken aan Antoine, een pikzwarte jongen uit Congo, die in de gevangenis rondliep met een hemelsbrede, ontwapenende glimlach: "Mijn glimlach is mijn wapen", was zijn leuze.

Mijn inspiratie: Ruth Cohn en de 'thema-gecentreerde interactie'

Ruth Cohn was een joodse vrouw die in de jaren 30 zag hoe haar joodse medestudenten door nationaalsocialistische militieën mishandeld werden. In 1933 verliet zij Duitsland en via Zwitserland, waar ze haar psychiëterstudie afrondde, week ze uit naar de Verenigde Staten. Daar ontwikkelde ze haar methode: de 'thema-gecentreerde interactie' (TGI), waarbij in groepen gewerkt wordt: over bepaalde thema's ontstaat dialoog. Zij begreep namelijk niet dat een psychoanalyticus acht patiënten per jaar behandelde, terwijl in West-Europa een genocide op het joodse volk gepland en uitgevoerd werd. Zij vroeg zich af: "Kunnen we de inzichten van 'de sofa' niet voor meer mensen inzetten? Kan deze kennis niet op grotere schaal vooroordelen en explosies van massawaan verminderen of verhinderen?"

Foto gemaakt in een workshop met gedetineerden van vzw. De Rode Antraciet

Belangrijke uitgangspunten van TGI zijn:

1. De mens is een psychobiologische eenheid. Hij maakt deel uit van het universum. Hij is dan ook autonoom én interdependent. Met het bewust worden van onderlinge afhankelijkheid (de verbondenheid met alles en iedereen) groeit de zelfstandigheid.
2. Eerbied past voor al wat leeft en groeit. Respect voor groei impliceert waardegebonden beslissingen. Het menselijke is waardevol, het onmenselijke is waardebedreigend.
3. Vrij beslissen is mogelijk binnen bepaalde 'in mij' en 'buiten mij' aanwezige grenzen; het verleggen van deze grenzen is mogelijk.
4. Iedereen moet zijn eigen leider zijn en verantwoordelijkheid opnemen voor de eigen ontwikkeling. Het bewustzijn van

universele onderlinge afhankelijkheid ligt aan de basis van die verantwoordelijkheid.

Voorbeelden van activiteiten, mee geïnspireerd door TGI

- **Gevangenisbibliotheken** kunnen ruimtes creëren waar gedetineerden even vergeten dat ze achter tralies zitten. In een bibliotheek kan een gedetineerde zelf op zoek naar kansen: informatie over afkickcentra, therapeutische gemeenschappen ... Of ze gaan op zoek naar poëziebundels om hun brieven naar het thuisfront wat op te smukken. Vanuit de gevangenisbibliotheek kunnen verschillende activiteiten ontstaan.
- **Samen een gevangenskrantje maken.** Met een klein groepje medegedetineerden een driemaandelijks krantje maken: wat interviews, een puzzel-hoekje, grapjes ... Het creëert een intieme sfeer waarin iedereen zichzelf kan zijn. Meestal met vijf of zes redactieleden. Ik herinner me Emir, een Turkse jongen, een schat van een jongen, vriendelijk en behulpzaam. Hij had een eremoord gepleegd, onder druk van zijn ouders en ooms, omdat zijn zus een Vlaams vriendje had. Het was geen 'autonome' beslissing, uiteraard, de druk vanuit oude traditionele en patriarchale normen was enorm groot ... En hij moest de straf uitzitten, niet zijn vader of ooms. Het vergt moed om familiale druk te weerstaan, maar Emir had zijn les geleerd!
- **Voorleesverhalen.** Vaders in detentie zien hun kinderen weinig. Met dit project geven we vaders de kans om hun vaderschap te tonen: ze kiezen of vertellen een verhaaltje dat gefilmd wordt en op cd bij zoon of dochter terecht komt, zodat zij naar hun papa kunnen luisteren.
- **Samen lezen:** in de gevangenisbib wordt ook 'Samen Lezen' georganiseerd. We zaten eens in een kring rond een verhaal uit de wereldliteratuur. In een heel diverse groep las ik het Bijbelverhaal over Isaak. Abraham denkt dat hij een opdracht van God krijgt om zijn zoon te offeren. Hij trekt daarvoor naar de berg, maar op het laatste moment houdt een engel Abraham tegen, en kiest hij ervoor om een rammetje dat met z'n horens in een struik verward is, te offeren. Bedienden informeren Sara, Isaaks moeder, over het gebeurde, wat tot een grote ruzie tussen Abraham en Sara leidt ... De aanwezigen reageerden heel verschillend op het verhaal. De Vlaamse jongen zag vooral de ruzie in het huishouden omdat zijn eigen vader en moeder ook vaak kletterende ruzie hadden. De Marokkaan gaf duiding aan de 'gehoorzaamheid' die gelovigen verplicht zijn, ook als God het onbegrijpelijke vraagt. Volgens de Egyptenaar was de boodschap van dit meer dan 2500 jaar oude verhaal dat God niet langer kinderoffers wenst! Een engel hield Abraham immers tegen. Het fijne van dit gesprek was: iedereen had respect voor de visie van de ander!

Bij elke activiteit gaat het om zorgvuldig en geduldig naar elkaar luisteren en met elkaar praten. Elkaar respecteren en ontmoeten, je wordt er een beter mens van. Dat geloof ik vast.